

Důležitý příspěvek k starému českému procesnímu právu (Josef Markov, Kapitoly z dějin českého zemského soudního řízení XII.-XVII. století, Academia, Praha 1967, str. 336)

Známý autor řady vynikajících studií věnovaných starému českému právnímu řádu vydal v nakladatelství Academia rozsáhlý spis, kterým se mu podařilo vyplnit citelnou mezeru v naší právní historii, se kterou se setkával každý historik našeho feudalismu. Důležitost Markovovy knihy vynikne tím spíše, když si uvědomíme, že to je právě soudní proces, který je vlastní formou života každého právního řádu a že soudy patří mezi nejvýznamnější právní i politické instituce státu. Dokonce i právní způsobilost, projevující se ve způsobilosti procesní, tj. v oprávnění být procesní stranou, je důležitým znakem právního postavení příslušníků feudální společnosti. Proto v charakteru procesního práva, v jeho právní kultuře i ve skutečné realizaci procesních zásad před soudy můžeme právem spatřovat obraz i charakter celého ostatního právního řádu. Kromě vlastního předmětu bádání je na nové práci Markovově cenné i to, že představuje jakési vyvrcholení a uzavření cyklu prací již dříve vydaných, jejichž znalost leckde i přímo předpokládá. Tato návaznost týká se nejen obsahu díla, ale i metody zpracování, což přináší vedle nesporných kladů i některé záporny, pro které nabývá práce především charakteru materiálového i když velmi účtyhodného.

Návaznost na starší práce určuje i rozložení tematiky v jednotlivých kapitolách. Práce začíná vlastně až problematikou soudního projednávání. Po výkladu o procesních stranách (str.7-37), kde za nejdůležitější je možno považovat výklad o procesní způsobilosti a o strátě procesní způsobilosti poddaných, resp. vůbec lidí hospodářských na cizí půdě (str. 17 a n.), následuje kapitola o možnostech odkladu soudního řízení (str. 38-62) na žádost strany, tedy o důležitém institutu, který zmírňoval tuhý režim daný existencí stanného práva, které pohrůžkou ztráty pře nutilo strany (neboť prakticky jiné domucení, zejména ne administrativní, české právo neznalo) k dostavení se k soudu, tedy k respektování soudní autority.

V podstatě celý další obsah knihy, tj. dalších devět kapitol, je věnován již vlastnímu přelíčení, o kterém pojednává zvláště kapitola třetí (str.63-102) a to se zvláštěním zaměřením na důkazní řízení. Postupně jsou tu probrány důkazní prostředky, zásady důkazního řízení ve 12. - 14. stol., proces zániku ordálového řízení a jeho racionalizace, důkaz svědky v kapitolách 7 - 8, výklad o důkazu listinami. Na kapitolu šestou navazuje výklad o zásadách důkazního řízení 15. - 17. stol. (str. 250-274), podaný v kapitole desáté. Výklad o rozhodčím nálezu a nálezu soudním uzavírá knihu.

Jak je z uvedeného přehledu zřejmé, je tedy kniha uceleným výřezem z procesního práva, a to jeho nejpodstatnější částí. To, co zbývá ještě ke zpracování, je problematika exekuční. Důsledné sledování právních institucí v jejich historickém vývoji, tak, jak ho Markov pojímá, přináší ovšem i jisté problémy. Zdá se především, že právní vývoj

je v jeho podání jaksí odtržen od vývoje politického. Celá řada důležitých otázek je tu spíše předpokládána, než objasňována. Mnohdy chybí alespoň poukaz na některé z výraznějších politických souvislostí, které se přímo vnučují. Kupř. vývoj postavení panovníka před soudem, výlučné postavení zemského soudu vůči panovníkovi. Je ovšem zřejmé, že tento požadavek jde mimo vlastní oblast procesních norem, které autor především sleduje.

Typickým příkladem autorova postupu je tu jinak jedna z nejzdařilejších partií spisu - výklad o iracionálních důkazních prostředcích. Tu autor téměř nikde nestaví otázku proč a pokud podává vysvětlení (str. 103-104), pak zřejmě neuspokojuje ani pokud jde o příčiny vzniku ani zániku ordálu. Klíč k celé otázce, jak se již v literatuře uznává, spočívá zřejmě především v politickém a sociálním postavení soudce a soudu v nepevném ještě feudálním státě. Podobné přání může být vysloveno ke stručné zmínce autora na str. 127, kde stručně zaznamenává převratný fakt v přísavné praxi. Podle nálezu z r. 1437 nebyl zjevný pachatel připuštěn vůbec k přísaze. Vliv husitského právního myšlení, který se tu projevuje v racionalizaci důkazního řízení je zřejmě neoddiskutovatelný.

Ač kniha nese název Kapitoly z dějin českého soudního řízení, překračuje tento rámec. Markov v podstatě podává souběžně i obraz starého moravského práva, a to ve srovnání s českým, což rovněž zvyšuje cenu jeho výsledků. Časové omezení knihy je určeno nepochybně zkoumaným materiálem. Přes řadu porovnání s vývojem po r. 1627 končí stavovství.

Význam knihy zvyšuje i bohatý věcný rejstřík a podrobný obsah.

Karel Malý